

Inspectie SZW
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Arbeidsomstandig- heden in de bouw

Sectorrapportage 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1 Inleiding	4
1.1 Toezicht door Inspectie SZW	5
1.2 Werkwijze van de Inspectie SZW	6
2 Monitoring en signalering	7
2.1 Arbozorg	7
2.2 Arbeidsrisico's	7
3 Handhaving en toezicht	9
3.1 Inspectieprojecten 2011	9
3.2 Reactieve werkzaamheden	11
3.3 Sectoraal overleg	13
3.4 Handhavingscommunicatie	16
4 Conclusies en follow-up	18
4.1 Samenwerking en bouwproces	18
4.2 Veiligheid en gezondheidsrisico's	20

Voorwoord

Voor u ligt de sectorrapportage van de Bouw van de Inspectie SZW. In de rapportage worden de activiteiten beschreven die de inspectie op het gebied van arbeidsomstandigheden in 2011 in de sector Bouw heeft uitgevoerd. De bouw is een grote sector die door de economische crisis zwaar wordt getroffen. Hierdoor is de sector sterk in beweging. Mobiliteit en flexibiliteit zijn belangrijke instrumenten om het hoofd boven water te houden. Echter door het vergroten van de flexibele inzet van werknemers en meer gebruik te maken van de diensten van zelfstandigen zonder personeel wordt de organisatie van de werkzaamheden op bouwlocaties complexer. Dit betekent dat er meer dan in traditionele organisatiestructuren druk komt te staan op de coördinatie van gezond en veilig werken. Door de veranderingen in de wijze waarop de werkzaamheden worden uitgevoerd wordt een groter beroep gedaan op ieders eigen verantwoordelijkheid. Het naar elkaar wijzen en zelf niets doen is dan een gevaar. Terwijl onderlinge afstemming en coördinatie nodig is.

In 2011 waren er twee ernstige ongevallen in de bouw die de noodzaak voor meer aandacht voor de organisatie van gezond en veilig werken nog eens zichtbaar maakten: het ongeval bij de B-Tower in Rotterdam en het Grolsch Veste stadion in Enschede. Bouwpartijen hebben nog onvoldoende voor ogen wie waarvoor verantwoordelijk is. De inspectie zal de komende jaren sociale partners in de bouw stimuleren zelf nadere invulling te geven aan de wijze waarop samen gewerkt wordt en de verantwoordelijkheden van de betrokken partijen op een bouwplaats ingevuld worden om het veilig en gezond werken te borgen.

Langer en gezond doorwerken is een belangrijk thema voor de komende jaren. In 2012-2015 zal de inspectie door inspecteren, overleg en voorlichting sterk inzetten op het vergroten van de duurzame inzetbaarheid van werknemers. Voor de sector Bouw gaat het dan vooral om het voorkomen en beperken van lichamelijke belasting. Bedrijven die achterblijven met het treffen van de maatregelen die in de sector gemeengoed zijn, zullen nadrukkelijk hierop worden aangesproken. Die bedrijven krijgen te maken met (nog) strengere handhaving.

Mr. J.A. van den Bos
Inspecteur-generaal SZW

1 Inleiding

De bouw is één van de grootste bedrijfstakken in Nederland. In grote lijnen kan de bouw worden onderverdeeld in (1) de burgerlijke en utiliteitsbouw (B&U), (2) de bouw installatiebedrijven, (3) de bedrijven die zich bezighouden met de afwerking, onderhoud en installaties (AO&I) van gebouwen en (4) overige bouw gerelateerd. Voor de Inspectie SZW bestaat de sector Bouw uit:

1. Branches die bij de Kamer van Koophandel vallen onder de bouwnijverheid en de gespecialiseerde bouwwerkzaamheden.
2. Alle bedrijven die werken onder de werkingssfeer van het onderdeel Bouwproces in het Arbobesluit (BPAB). Het belang van het BPAB is dat het de noodzakelijke integratie bewerkstelligt van de arbeidsomstandigheden in het gehele bouwproces, waardoor als het ware een keten van verantwoordelijkheden ontstaat die alle partijen in het proces verbindt: opdrachtgevers, ontwerpers, aannemers, werkgevers, werknemers en zelfstandigen.
3. Alle bedrijven die werkzaamheden uitvoeren op bouwplaatsen. Een bouwplaats is in het Arbobesluit gedefinieerd als: 'elke tijdelijke of mobiele arbeidsplaats waar civiel technische werken en bouwwerken tot stand worden gebracht'.
4. Verder vallen bijvoorbeeld ook onder de sector bouw: bedrijven die parket leggen, zonweringsbedrijven en bedrijven die gespecialiseerd zijn in de reiniging van gebouwen en schoorstenen. Een bijzondere categorie vormen duikbedrijven en bedrijven die zich bezighouden met de opsporing van explosieven. Het betreft een gering aantal bedrijven en een kleine populatie werknemers, met echter een zeer hoog beroepsrisico. Het zijn specialistische werkzaamheden, waarbij hoge eisen worden gesteld aan de gezondheid en de professionaliteit van de werknemers en aan het medisch toezicht.

De grond-, weg- en waterbouwbedrijven (GWW-bedrijven) maken geen onderdeel uit van de sectoraanpak Bouw. Dit geldt ook voor bedrijven die zich bezighouden met asbestverwijdering. Voor zowel de GWW als de asbestverwijdering zijn specifieke sectoraanpakken opgesteld. Hierover wordt ook afzonderlijk gerapporteerd.

schatting nog 80.000 zelfstandigen (zzp'ers) en ongeveer 200.000 werknemers die uit andere branches komen (metaal, schoonmaak, landbouw e.d.) op de bouwplaats werkzaam. In totaal gaat het om circa 750.000 werknemers die onder de sectoraanpak Bouw van de Inspectie SZW vallen.

De sector bouw heeft een goede infrastructuur als het gaat om de zorg voor arbeidsomstandigheden. Zo is er een paritair gefinancierd kennisinstituut (Arbouw) in de sector aanwezig. Ook de onderliggende brancheorganisaties besteden aandacht aan de zorg voor goede arbeidsomstandigheden. Daarnaast zijn er specifieke arbodienstverleners zoals Aboma in de sector werkzaam. De noodzakelijke aandacht voor arbeidsomstandigheden vanuit opdrachtgevers en ontwerpende partijen wordt steeds meer onderkend. Echter, op bedrijfsniveau staat de structurele beleidsvoering rondom arbeidsomstandigheden vaak nog in de kinderschoenen. Bedrijven contracteren arbodiensten voornamelijk voor het leveren van curatieve advisering en bedrijfsgezondheidszorg. Vooral de kleinere bedrijven maken nog onvoldoende gebruik van de kennis en kunde die in de sector aanwezig is.

Het belangrijkste risico in de bouw als het gaat om de duurzame inzetbaarheid van werknemers is fysieke belasting. In 2009 is geconstateerd dat bij 30% van de geobserveerde werksituaties in de bouw gezondheidskundige normen voor tillen en statische rompbelasting overschreden werden¹. Fysieke belasting is de belangrijkste oorzaak voor het oplopen van een beroepsziekte in de bouw. Stoffen zoals asbest en kwartsstof leiden tot ernstige gezondheidsklachten en op termijn tot dodelijke slachtoffers. Oplosmiddelen leiden tot ernstige gezondheidsklachten. Dit geldt ook voor sommige fysische factoren zoals geluid en UV-straling. Een groot deel van de ongevallen in de bouw wordt veroorzaakt door vallen en struikelen. De tweede oorzaak van ongevallen in de bouw is het onbeveiligd 'werken op hoogte'. Het 'vallen van hoogte' gaat vaak gepaard met ernstig letsel of de dood van het slachtoffer.

De bouwnijverheid telt circa 158.000 bedrijven waarin 470.000 werknemers werken. Daarnaast zijn naar

¹ Onderzoek Fysieke belasting in de bouwnijverheid in opdracht van Ministerie SZW (VHP, 2009).

1.1 Toezicht door Inspectie SZW

De sector Bouw is één van de prioritaire sectoren waar de Inspectie SZW extra aandacht besteedt aan het verbeteren van arbeidsomstandigheden en het verhogen van het nalevingsniveau. Binnen de zogenaamde brede sectoraanpak Bouw wordt niet alleen geïnspecteerd maar worden ook andere interventiemogelijkheden zoals voorlichting voor beïnvloeding benut.

De doelstelling van deze sectorrapportage is tweërlei. Allereerst is de sectorrapportage een verantwoording van de activiteiten die door de Inspectie SZW op het gebied van het toezicht op arbeidsomstandigheden binnen de sector zijn uitgevoerd. De tweede doelstelling is het evalueren van de activiteiten in het licht van de sectoraanpak Bouw. De sectoraanpak Bouw rust op twee pijlers als het gaat om het verbeteren van arbeidsomstandigheden, namelijk: (1) het verbeteren van de samenwerking van alle actoren binnen het bouwproces op het gebied van arbeidsomstandigheden en (2) het aanpakken van de belangrijkste veiligheids- en gezondheidsrisico's op de bouwplaats. Ten aanzien van het bouwproces zijn voor de periode 2012-2015 de volgende doelen gesteld:

1. Rondom de preventieverplichtingen in de ontwikkel- en ontwerpfasen van bouwwerken wordt door de sector normering ontwikkeld en verankerd in arbocatalogi.
2. Alle institutionele opdrachtgevers en ontwerpers van gebouwen zijn zich bewust van hun verantwoordelijkheid en verplichtingen.
3. Alle bedrijven die aangemerkt worden als structurele niet-nalevers in de bouw worden rondom hun arbozorg net zo lang geïnspecteerd tot zij voldoen aan de wettelijke arboverplichtingen.
4. In aansluiting met het Actieprogramma Arbeidsveiligheid een vermindering van het aantal arbeidsongevallen.

Voor wat betreft van de aandacht voor de veiligheids- en gezondheidsrisico's gaat het om het realiseren van de volgende doelstellingen:

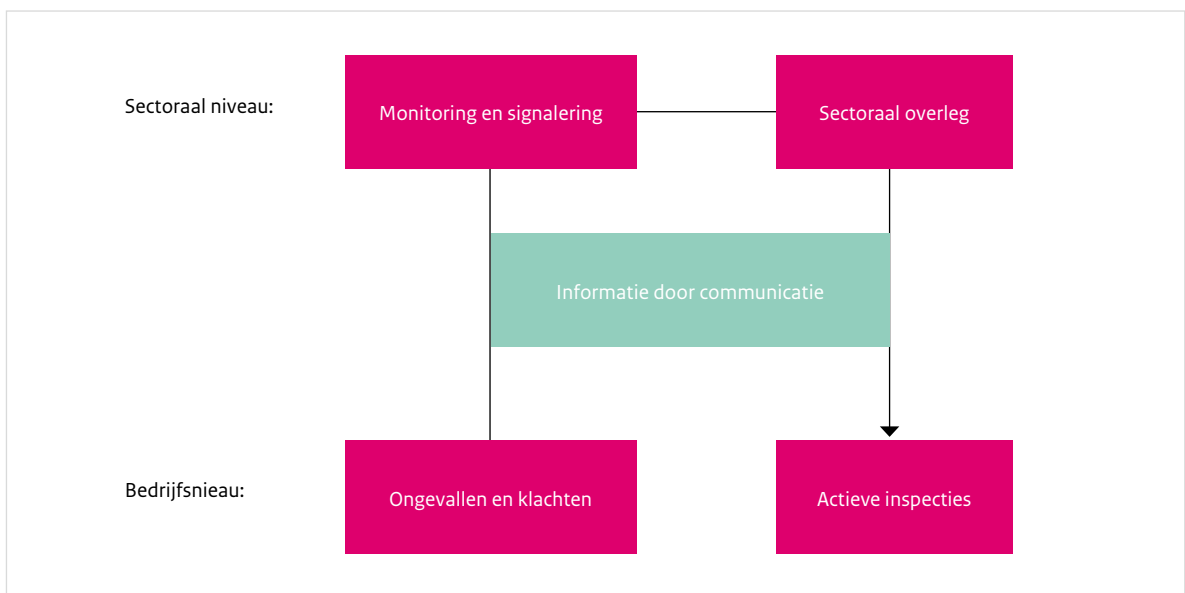
- Een daling van de gezondheidsklachten bij de 15 zwaarste beroepen in de bouw ten opzichte van 2010.
- Het halveren van het aantal blootgestelde werknemers aan kwartsstof ten opzichte van 2010.
- Het in kaart brengen van de belangrijkste beroepsziekten en follow-up hieraan geven door gerichte aandacht.

1.2 Werkwijze van de Inspectie SZW

Door de Inspectie SZW wordt binnen de sectoraanpak Bouw met verschillende instrumenten en op verschillende niveaus gewerkt aan het realiseren van de geformuleerde doelstellingen. Hierbij kunnen globaal twee niveaus worden onderscheiden: (1) het sectorale niveau en (2) het bedrijfsniveau. Op sectoraal niveau wordt met koepelorganisaties, brancheorganisaties en andere partijen op het maatschappelijk middenniveau overleg gevoerd en aangejaagd. Daarnaast wordt door de Inspectie SZW een monitoronderzoek uitgevoerd en relevante signalen opgepikt. Op bedrijfsniveau worden

inspecties uitgevoerd. Deze inspecties hebben een reactief of een actief karakter. Reactieve inspecties zijn klacht- en ongevalsonderzoek en actieve inspecties worden vanuit de sectoraanpak binnen inspectieprojecten geïnitieerd en uitgevoerd. Om de spontane naleving van de Arbowet te vergroten wordt door middel van allerlei communicatiekanalen informatie verstrekt over regelgeving en nalevingsniveaus. Door middel van monitoring en signalering wordt de vinger aan de pols gehouden en worden nieuwe ontwikkelingen gesignaleerd. In figuur 1.1 wordt de werkwijze schematisch weergegeven.

Figuur 1.1 Sectoraanpak bouw

2

Monitoring en signalering

m de stand van zaken van arbeidsomstandigheden in de bouw te beschrijven, is gebruik gemaakt van data die binnen het monitoronderzoek 'Arbo in bedrijf' door de Inspectie SZW zijn verzameld. In het monitoronderzoek worden jaarlijks cijfers verzameld over (1) de naleving van de Arbeidsomstandighedenwet door bedrijven en van (2) de arbeidsomstandigheden die betrekking hebben op veilig en gezond werken. Om ten opzichte van alle andere sectoren een representatief beeld te schetsen van de bouw beslaan de cijfers de periode 2007-2010². De cijfers van de sector Bouw worden steeds afgezet tegen alle andere sectoren. Beschreven verschillen tussen de sector Bouw en alle andere sectoren zijn statistisch getoetst op 5% significantieniveau.

2.1 Arbozorg

2.1.1 Arbozorg: instrumenten

Iets meer dan de helft (56%) van de bedrijven in de bouw is in het bezit van een risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E), terwijl dit voor alle bedrijven een wettelijke verplichting is. Dat is echter wel meer dan in andere sectoren (46%). Daarnaast zijn in de bouw ook meer getoetste RI&E's dan in andere sectoren, 43% versus 32%. Daar staat tegenover dat de RI&E's in de bouw van mindere kwaliteit zijn omdat deze vaker dan de RI&E's in de andere sectoren niet alle aanwezige risico's beschrijven. In de bedrijven die over een RI&E beschikken, heeft 61% van de bedrijven in de bouw alle risico's in de RI&E onderkend. Bijna de helft (49%) van de bouwbedrijven is in het bezit van een schriftelijk plan van aanpak, terwijl ook dit voor alle bedrijven een wettelijke verplichting is. In alle andere sectoren bedraagt dit percentage trouwens 40. Ongeveer 35% van de bedrijven in de bouw beschikt over een schriftelijke arbeidsongevallen-registratie terwijl dat percentage in alle andere sectoren 23 bedraagt. Ten aanzien van het ziekteverzuimbeleid doet de bouw het iets minder dan de andere sectoren. 28% van de bedrijven heeft geen verzuimbeleid versus 26% in de andere sectoren.

Binnen de sector Bouw zijn verschillende arbocatalogi beschikbaar. In een arbocatalogus beschrijven werkgevers en werknemers op eigen initiatief hoe ze zullen voldoen aan de wettelijke doelvoorschriften van de overheid voor veilig en gezond werken zoals vastgelegd in de Arbeidsomstandighedenwet. Een doelvoorschrift is een norm in de regelgeving waaraan bedrijven zich moeten houden. Bijvoorbeeld het maximale tilgewicht. De meeste beroepen in de sector Bouw zijn onder de werkingssfeer gekomen van een arbocatalogus. Tot 2011 was 23% van de werkgevers in de bouw bekend met het fenomeen arbocatalogus, echter sindsdien is dit percentage gestegen³. In 2011 is het percentage opgelopen tot 30%.

2.1.2 Arbozorg: organisatie

In slechts 44% van de bedrijven in de sector zijn werknemers als preventiemedewerkers aangesteld, terwijl dit voor alle bedrijven een wettelijke verplichting is. Dit is trouwens vergelijkbaar met alle andere sectoren (46%). Voor het aanstellen van bedrijfshulpverleners liggen deze cijfers op 64% voor de bouw en 66% voor andere sectoren. Elk bedrijf moet een bedrijfshulpverleningsorganisatie op poten zetten. Eén op de drie bouwbedrijven heeft dit niet geregeld terwijl het werk in de bouw ronduit gevaarlijk is en de kans op een ongeval groot is. Slechts 6% van de bouwbedrijven beschikt over een ondernemingsraad of een personeelsvertegenwoordiging. Dit is significant lager dan in andere sectoren (10%).

De arbodienstverlening is in de bouw beter georganiseerd dan in andere sectoren. 83% van de bouwbedrijven heeft een contract met een arbodienst of een andere dienstverlener versus 77% in de andere sectoren. De aard van de dienstverlening is, zoals eerder gesignaleerd, beperkt.

² De data van 'Arbo in bedrijf' 2011 was op het moment van rapportage nog niet voorhanden.

³ 'De werking van arbocatalogi', evaluatie van het project arbocatalogi van de Stichting van de Arbeid (ITS, 2011)

2.2 Arbeidsrisico's

2.2.1 De belangrijkste arbeidsrisico's

Tillen, duwen, trekken en dragen komt in de bouw veel meer voor dan in andere sectoren, 77% van de werknemers in de bouw heeft hiermee te maken terwijl dat voor andere sectoren 42% is. Ook ongunstige en/of statische werkhoudingen komen relatief vaker in de bouw voor dan in andere sectoren (27% versus 18%).

Werken op hoogte is een zeer specifiek risico voor de bouw: 67% van de werknemers in de bouw heeft hiermee te maken versus 9% voor de andere sectoren. Dit geldt in belangrijke mate ook voor het werken met machines (79% versus 37%) en het werken in besloten ruimten (24% versus 4%).

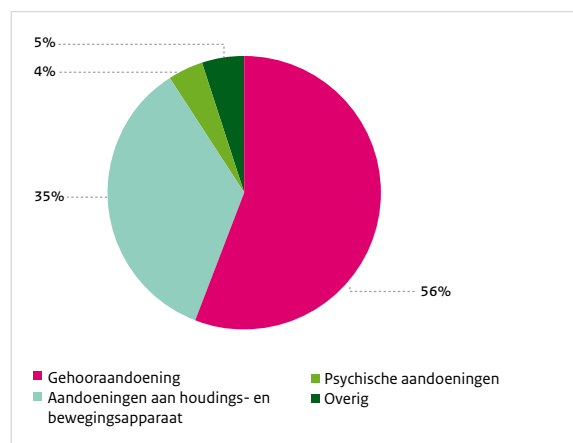
De blootstelling aan asbest en andere kankerverwekkende stoffen is ook beduidend groter dan in andere sectoren. Voor asbest 8% versus 1% en voor andere kankerverwekkende stoffen (zoals kwartsstof) 18% versus 6%. De blootstelling aan geluid en trillingen is aanmerkelijk groter dan in andere sectoren. Voor geluid 54% versus 16% en voor trillingen 39% versus 14%. Werkdruk en ongewenste omgangsvormen zijn ten opzichte van andere sectoren geen groot risico. Als het gaat om good housekeeping⁴ dan scoren de bedrijven in de bouw minder goed dan andere sectoren. In 34% van de gevallen beoordeelden de inspecteurs deze in de bouw als goed versus 40% voor de andere sectoren.

2.2.2 Beroepsziekten in de bouw

Voor het beschrijven van de beroepsziekten in de bouw is gebruik gemaakt van de rapportage 'Beroepsziekten in cijfers 2011' van het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB). In de rapportage wordt verslag gedaan over 2010. In 2010 zijn 6367 gevallen van een vermoede beroepsziekte bij het NCvB gemeld. Het overgrote deel daarvan had betrekking op de bouw, 4439 meldingen. In figuur 2.1 wordt procentueel weergegeven welk soort aandoeningen het betrof. De meest gemelde beroepsziekten in de bouw zijn aandoeningen aan het gehoor en aandoeningen aan het houdings- en bewegingsapparaat. Van alle gemelde beroepsziekten zijn deze beide aandoeningen goed voor 91% van de meldingen. Andere aandoeningen worden beduidend minder gemeld, omdat deze minder goed als beroepsziekte te herkennen zijn. Van de andere kant zijn gehooraandoeningen juist eenvoudig als beroepsziekte te herkennen. Hierdoor wordt deze

aandoening ook sneller gemeld. Door het verschil van de kans op detectie en melden van beroepsziekten is er sprake van vertekening van de cijfers.

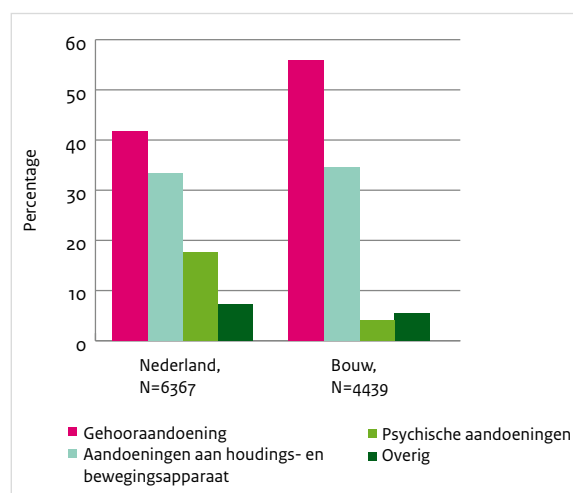
Figuur 2.1 Beroepsziekten bouw 2010 (N=4439; rapportage 2011)

In figuur 2.2 worden de gemelde aandoeningen in de bouw afgezet tegenover Nederland als geheel. Hieruit komt duidelijk naar voren dat gehooraandoeningen in de bouw meer voorkomen ten opzichte van alle sectoren. Psychische aandoeningen worden daarentegen minder gemeld.

NB: Zoals beschreven zijn gehooraandoeningen 'relatief' eenvoudig te detecteren beroepsziekten. Hierdoor is er tussen de aandoeningen sprake van vertekening maar zijn de cijfers binnen de verschillende categorieën aandoeningen wel tegen elkaar af te zetten.

Figuur 2.2 Alle gemelde beroepsziekten versus de bouw 2010 (rapportage 2011)

⁴ Het geheel van maatregelen om orde en netheid en veiligheid op de werkplek te bevorderen.

3

Handhaving en toezicht

3.1 Inspectieprojecten 2011

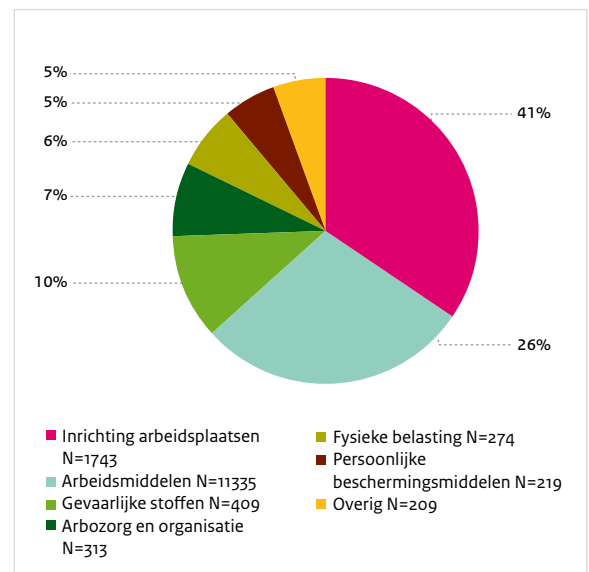
In 2011 zijn in de bouw verschillende inspectieprojecten uitgevoerd. De inspectieprojecten kennen een gelaagde opbouw. Deze opbouw bestaat uit specifieke inspectieprojecten die zich richten op een subsector/branche of specifieke thema's en daarnaast is er een doorlopend inspectieproject Bouwlocaties. De specifieke inspectieprojecten hebben een duidelijk begin en eind, terwijl het inspectieproject Bouwlocaties een doorlopend karakter heeft. Er wordt jaarlijks over alle resultaten gerapporteerd. Binnen het project Bouwlocaties wordt de vinger aan de pols gehouden door het uitvoeren van arbobrede inspecties. Deze werkzaamheden hebben een sterk surveillerend karakter. Het is als het ware "blauw op straat". De inhoud van het project Bouwlocaties wordt voortdurend aangevuld met de inspectiepunten uit eerder uitgevoerde specifieke projecten. Naast het doorlopende inspectieproject Bouwlocaties is het afgelopen jaar een inspectieproject uitgevoerd in de afbouw. In het project Afbouw lag de nadruk op de fysieke belasting en de algemene veiligheid op de arbeidsplaats. Ook werd aandacht besteed aan gevaarlijke stoffen en het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (pbm's). Daarnaast zijn twee kortlopende acties uitgevoerd. De voorjaarsactie richtte zich op valgevaar bij bouwwerken in binnensteden en de actie in het najaar op bouwkerkzagen.

In figuur 2.3 wordt weergegeven op welke risico's de inspecties zich richten. Door selectiviteit in het toezicht geven de gepresenteerde cijfers geen representatief beeld van de aanwezige risico's in de sector Bouw. De cijfers geven uitsluitend weer waar het accent lag tijdens de uitgevoerde inspecties en waarop de inspecteurs hun aandacht hebben gericht.

Er zijn 3684 inspecties uitgevoerd waarbij 4302 handhavingsinstrumenten zijn ingezet, zoals een schriftelijke waarschuwing of een boeterapport. Van alle ingezette handhavingsinstrumenten richtte 41% zich op de veiligheid op de arbeidsplaats. Daarnaast werd relatief veel aandacht besteed aan arbeidsmiddelen 26%. Verder werd aandacht besteed aan gevaarlijke stoffen (10%), arbozorg en organisatie (7%), fysieke belasting (6%) en persoonlijke beschermingsmiddelen (pbm's, 5%). De speerpunten

van de inspectie rondom het verbeteren van arbeidsomstandigheden in de bouw richtten zich op: fysieke belasting, arbozorg, gevaarlijke stoffen en arbeidsveiligheid. Afgezet tegenover deze speerpunten blijft de aandacht voor gevaarlijke stoffen, fysieke belasting en arbozorg nog achter. Dit werd vooral veroorzaakt doordat inspecteurs tijdens inspecties vaak werden geconfronteerd met acuut valgevaar. Deze onveilige situaties waarbij acuut ernstig letsel kon optreden, werden conform het handhavingsbeleid direct aangepakt.

Figuur 2.3 Ingezette handhavingsinstrumenten per onderwerp, indeling op basis van de regelgeving

In tabel 2.1 wordt weergegeven in welke mate tijdens de inspectie wel of niet handhavend is opgetreden. In 81% van alle inspecties is handhavend opgetreden. In 75% door het inzetten van een middelzwaar of zwaar instrument en bij 6% van de zaken door middel van een stimulering. In zaken waarin verschillende handhavingsinstrumenten zijn ingezet, is de zwaarste bepalend voor de indeling.

Eemshaven

In de Eemshaven worden twee energiecentrales gebouwd door de NUON en RWE. Het Japanse concern Mitsubishi is hoofdaannemer van de NUON-centrale. Bij bouw van de RWE-centrale is het Duitse energieconcern RWE zelf hoofdaannemer. Bij de bouw van deze centrales zijn vele onderaannemers met onderaannemers betrokken met vele verschillende nationaliteiten. Het aantal werknemers op de bouwlocaties varieert per bouwlocatie van 1500 tot 2000 per dag. Door de arbeidsinspecteurs van de Inspectie SZW werden wekelijks inspecties uitgevoerd op de bouwlocaties. Ook wordt in de Eemshaven een tankenpark gebouwd door Vopak, waar zo'n 350 eveneens merendeels buitenlandse werknemers aan het werk zijn.

Het toezicht op de drie bouwlocaties heeft in 2011 geresulteerd in 31 waarschuwingen, 3 eisen, 9 boeterapporten Arbowet en Arbeidstijdenwet, 6 (ongevallen-)boeterapporten en 18 stilleggingen waarvan 11 preventief. Het toezicht op deze bouwlocaties in de Eemshaven vraagt, vanwege de enorme omvang en de hoeveelheid buitenlandse ondernemingen met vaak werknemers met een lager veiligheidsbesef dan standaard in Nederland, het nodige van de inspectiecapaciteit.

Deze casus geeft goed de complexiteit van de organisatie weer bij het tot stand brengen van een bouwwerk. Deze complexiteit vergt veel regie door en van de verschillende partijen. Arbozorg zowel binnen het eigen bouwbedrijf als tussen bedrijven en andere partijen is één van de speerpunten waarop de inspectie zich de komende jaren sterker zal manifesteren.

Tabel 2.1 Aantal zaken naar handhavingsresultaat

Handhavingsresultaat	aantal zaken	%
Geen handhaving	705	19
Handhaving met middelmatig of zwaar handhavingsinstrument (waarschuwing, eis, boeterapport)	2.759	75
Alleen licht handhavingsinstrument (stimulering)	220	6
Totaal	3684	100

In tabel 2.2 worden de ingezette handhavingsinstrumenten weergegeven naar zwaarte. In de projecten is 2675 keer (62,2%) gebruik gemaakt van middelzware instrumenten. Daarnaast is 1363 keer (31,7%) gebruik gemaakt van zware handhavingsinstrumenten en 264 keer (6,1%) van een licht handhavingsinstrument.

Tabel 2.2 Inzet handhavingsinstrumenten naar licht, middelzwaar en zwaar

Ingezet Instrumenten	aantal	%	
Licht	Stimulering	264	6,1
	Eis Arbo	73	1,7
Middelzwaar	Kennisgeving Eis Arbo	82	1,9
	Waarschuwing Arbo	2514	58,5
	Overig	6	0,1
	Boeterapport	33	0,8
Zwaar	Boeterapport Werknemer	45	1,0
	Stillegging (preventief)	982	22,8
	Stillegging+Boeterapport	296	6,9
	Overig	7	0,2
Totaal ingezette instrumenten	4302	100	

3.1.1 Inspectieproject Bedrijven in beeld

In 2011 is een speciaal inspectieproject uitgevoerd dat zich richtte op bedrijven waar de Inspectie SZW in voorgaande jaren meer dan gemiddeld heeft gehandhaafd en/of waar meerdere ongevallen hebben plaatsgevonden. Ongeveer 90% bedrijven van de geïnspecteerde bedrijven behoorde tot de bouwnijverheid en 10% tot de grond-, weg- en waterbouw. De doelen van dit project waren: (1) de bedrijven te bewegen tot analyse van achterliggende oorzaken van de overtredingen en/of ongevallen en (2) aan te zetten tot het doorvoeren van verbeteringen. Als deze bedrijven niet wilden verbeteren dan werden deze bedrijven hinderlijk gevolgd met extra inspecties totdat zij voldoende

maatregelen treffen. De inspectie richtte zich in het bijzonder op het bedrijfsbeleid ten aanzien van arbeidsomstandigheden en niet zozeer op de bouwlocaties waar de werkzaamheden werden uitgevoerd. Beoordeeld werd of het bedrijf in voldoende mate maatregelen had getroffen om de veiligheid en gezondheid te waarborgen; er werd onder meer nagegaan of er een actuele RI&E was, of de verantwoordelijkheden binnen het bedrijf voor veiligheid & gezondheid goed waren georganiseerd, of het toezicht effectief geregeld was en hoe het stond met de voorlichting en instructie van de werknemers.

In 2011 zijn 169 bedrijven onderzocht. De historische informatie van elk bedrijf werd geanalyseerd; er werden inspecties uitgevoerd op één of meer bouwlocaties waar het bedrijf werkzaamheden verrichtte en er werd een inspectie op de vestiging van het bedrijf uitgevoerd. In totaal is bij 40 bedrijven op basis van de dossieranalyse alleen overleg gevoerd; er bleek geen reden tot handhaving of vervolging inspecties omdat de beleidsvoering op orde was.

Bij de overige 129 zijn diverse overtredingen geconstateerd die vooral betrekking hadden op de RI&E, onvoldoende voorlichting en toezicht op de naleving van de instructies en het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen.

Bij de inspecties op de vestigingslocatie was in 70% van de gevallen de directeur aanwezig. In de regel was de houding van het bedrijf positief: men wil verbeteringen doorvoeren. Het overgrote deel van de bedrijven heeft door deze intensieve aanpak maatregelen getroffen die tot verbeteringen hebben geleid. Deze bedrijfsdossiers zijn afgesloten. Eén op de tien bedrijven had moeite met de erkenning dat maatregelen nodig waren om de veiligheid en gezondheid te verbeteren. Bij deze bedrijven heeft een vervolgesprek plaatsgevonden en zijn nieuwe afspraken over verbeteringen gemaakt. Slechts in enkele gevallen was er sprake van een pertinent niet-willend bedrijf. Deze niet-willende bedrijven ondergaan voor zolang dat nodig is intensief toezicht. Woningcorporaties als opdrachtgever
In 2010 en 2011 is aandacht besteed aan de rol van woningbouwcorporaties als opdrachtgever in het bouwproces. Opdrachtgevers moeten op basis van de Arbwet in de ontwerpfase van een bouwwerk rekening houden met de veiligheid en gezondheid van de werknemers die later op de bouwplaats het ontwerp realiseren. Uit eerdere inspectieprojecten bleek dat opdrachtgevers vaak nog onvoldoende invulling geven aan hun arboverplichtingen binnen het bouwproces. Gemaakte keuzes in de ontwerpfase

hebben grote invloed op de arbeidsomstandigheden in de uitvoeringsfase (de fase waarin het gebouw daadwerkelijk wordt neergezet). Uit ongevalsonderzoeken blijkt dat de oorzaak van een ongeval vaak terug te voeren is naar het managementproces: preventie, samenwerking en coördinatie gedurende het gehele bouwproces.

In totaal zijn 132 woningbouwcorporaties geïnspecteerd. Bij 36 inspecties werd door de inspecteur de zaak in orde bevonden (27,3%). De overige 96 inspecties voldeed de opdrachtgever niet aan de gestelde eisen (72,7%). Hier is handhaving opgetreden. Het inspectieproject heeft in positieve zin voor veel impact gezorgd.

Woningbouwcorporaties stellen zich coöperatief op en zijn bereid om de verbeterpunten van de Inspectie SZW op te pakken. De woningbouwcorporaties willen hun rol en verantwoordelijkheden als opdrachtgever voor de bouwprojecten beter in gaan vullen en werken goed mee aan het positief beïnvloeden van de verticale keten.

3.2 Reactieve werkzaamheden

Onder reactieve werkzaamheden worden verstaan het onderzoeken van meldingsplichtige arbeidsongevallen en van klachten over arbeidsomstandigheden waarbij er vermoedelijk sprake is van overtredingen van wet- en regelgeving.

3.2.1 Ongevalsonderzoek

Afgezet tegenover alle andere sectoren is de sector Bouw één van de gevaarlijkste sectoren waar wordt gewerkt. Van alle meldingsplichtige arbeidsongevallen die de inspectie heeft onderzocht vindt 1 op de 5 plaats in de sector Bouw. Per 100.000 werknemers die in de bouw werkzaam zijn krijgen 134 werknemers een meldingsplichtig ongeval. Voor alle andere sectoren is dat 25 per 100.000 werknemers. De kans om in de bouw een slachtoffer te worden van een ongeval is daarmee ruim 5x groter dan in de andere sectoren. De belangrijkste directe oorzaak is het niet borgen of veilig stellen van de arbeidsplaats en ontoereikende afscherming van het arbeidsmiddel. Het gaat dan vooral om de inrichting van ladders en steigers, het werken met hijs- en hefmiddelen en houtbewerkingsmachines. Het meest voorkomende letsel in de sector Bouw zijn botbreuken aan de voeten, benen of enkels, gevolgd door inwendig letsel. De meeste ongevallen vinden plaats op het bouwterrein en in de werkplaats.

Grolsch Veste

Op 7 juli 2011 stortte het grootste deel van het dak van de uitbreiding van de 2e ring van de Grolsch Veste, het FC Twentestadion in Enschede, in. Daarbij vielen een groot aantal slachtoffers waarvan 2 dodelijk en 9 met ernstig letsel. Justitie stelde een onderzoek in waarbij politie en Inspectie SZW in het Team Grootschalig Onderzoek (TGO) samenwerkten. Verder verrichtte de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) in afstemming met het TGO haar eigen onderzoek. In de eerste maand van het onderzoek lag het voortouw van het gecompliceerde onderzoek met veel maatschappelijke impact bij de politie dat met een groot aantal rechercheurs de denkbare (ongeval) scenario's onderzocht en vele getuigen hoorde. In deze periode werd al snel duidelijk dat het waarschijnlijk ging om een arbeidsongeval met verstrekende gevolgen. Daarmee werd de Inspectie SZW de trekker van het vervolgonderzoek en werd voor technische ondersteuning TNO ingeschakeld. Het onderzoek wordt in de tweede helft van 2012 afgerond waarna het OM een besluit neemt over eventuele strafrechtelijke vervolging.

In tabel 2.5 worden de gemelde niet-dodelijke en dodelijke arbeidsongevallen in de bouw vanaf 2008 weergegeven. In 2011 waren in de bouw 364 slachtoffers betrokken bij een ernstig of dodelijk arbeidsongeval. Om de cijfers van het aantal slachtoffers te duiden worden tevens de productiecijfers van de sector Bouw weergegeven. Gecorrigeerd met de productiecijfers is het aantal slachtoffers in de bouw per miljard euro nagenoeg constant. Het aantal dodelijke slachtoffers in de bouw daalt licht.

Tabel 2.5 Aantal dodelijke en niet-dodelijke arbeidsongevallen in de bouw 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
Slachtoffers meldingsplichtige arbeidsongevallen (niet dodelijk)	389	380	340	355
Dodelijke slachtoffers	15	13	12	9
Totaal aantal slachtoffers per jaar	404	393	352	364
Productiecijfers bouw in miljarden euro's (bron EIB)	63,8	60,8	54,3	56,1 ⁵
Aantal slachtoffers per miljard euro productie	6,33	6,46	6,48	6,49

3.2.2 Klachten en signalen

In 2011 zijn 506 klachten en signalen rondom arbeidsomstandigheden gemeld bij de Inspectie SZW die betrekking hadden op de sector Bouw. In tabel 2.6 worden de ingezette handhavinginstrumenten weergegeven. Bij 173 klachten en signalen (34%) is een zwaar handhavinginstrument ingezet. Bij 119 klachten en signalen (24%) werd een middelzwaar instrument ingezet. Sporadisch is een licht handhavinginstrument ingezet (8 keer, 2%). Bij de overige 206 klachten en signalen (41%) zijn geen wettelijke overtredingen geconstateerd en heeft geen handhaving plaatsgevonden. De meeste klachten en signalen hadden betrekking op het werken met asbest⁶, daarnaast werd relatief veel geklaagd over arbeidsveiligheid en in mindere mate over fysieke belasting. Sporadisch kwamen klachten binnen die betrekking hadden op werk- en rusttijden. De in de sectorstrategie geïdentificeerde prioritair risico's sporen grotendeels met de onderwerpen van de klachten en signalen.

⁵ Voorlopige raming 2011 van het EIB

⁶ Tot 2012 was het risico Asbest een integraal inspectieonderwerp binnen de sectoraanpak bouw. Sinds 2012 is dit niet meer het geval. Gelet op de ernst van het risico en het maatschappelijk belang is een apart team van inspecteurs met dit onderwerp belast.

Tabel 2.6 Ingezette handhavingsinstrumenten bij klachten en signalen

	Aantal klachten	%
Handhaving zwaar handhavingsinstrument	173	34%
Handhaving dmv middelzwaar handhavingsinstrument	119	23%
Handhaving dmv licht handhavingsinstrument	8	2%
Geen handhaving	206	41%
Totaal gemelde klachten en signalen	506	100%

3.3 Sectoraal overleg

De inhoud van het overleg met de sociale partners in de sector richtte zich vooral op de aanpak van gevaarlijke stoffen, arbeidsveiligheid, fysieke belasting en de organisatie van veilig en gezond werken van het ontwerp, realisatie, gebruik en sloop van een gebouw.

3.3.1 Fysieke belasting

Binnen het kader van de sectoraanpak Bouw wordt in de periode 2012-2015 extra aandacht besteed aan vijftien beroepen met fysiek zware taken. In 2011 zijn daartoe de eerste stappen gezet. Voor 2012 is gekozen voor de volgende vijf beroepen: betonstaalvlechter, monteur metalen dak- en gevelementen, metselaar, blokkensteller ruwbouw en de glaszetter. De bedrijven met deze beroepen zullen binnen het kader van een specifiek inspectieproject op een hoger nalevingsniveau worden gebracht als het gaat om fysieke belasting. Ter voorbereiding van het project is in de tweede helft van 2011 overleg gevoerd met een viertal brancheorganisaties van gespecialiseerde aannemers. Het overleg richtte zich vooral op welke maatregelen bedrijven minimaal moeten treffen en hoe daar door de Inspectie SZW op zal worden gehandhaafd. Om invulling te geven aan de maatschappelijke wens om strenger te handhaven is hiervoor een nieuw handhavingsarrangement ontwikkeld. Deze nieuwe aanpak bestaat uit twee fasen: fase 1 bestaat uit het informeren door communicatie, inspecteren en schriftelijk waarschuwen, fase 2 bestaat uit het inspecteren en direct beboeten van de overtreding.

Het overleg met de brancheorganisaties verliep in de meeste gevallen harmonieus, echter het concreet handhaven van onderwerpen op basis van de catalogi roept bij de achterban van de brancheorganisaties soms weerstand op. In twee gevallen leidde dat er toe

dat brancheorganisaties hun eigen afgesproken spelregels in catalogi binnen de wettelijke grenzen aanpassen.

Met de afbouwbranche vindt sinds 2009 regulier overleg plaats rondom de aanpak van fysieke belasting. Om een meer structurele aanpak te realiseren heeft de Nederlandse Ondernemersvereniging voor Afbouwbedrijven (NOA) op verzoek van de Inspectie SZW de knelpunten rondom fysieke belasting geïnventariseerd en een plan van aanpak opgesteld. Deze aanpak wordt door alle partijen als zinvol en nuttig ervaren, het verbetert de kwaliteit van het overleg.

3.3.2 Gevaarlijke stoffen (kwartsstof)

Verschillende brancheorganisaties hebben activiteiten ontplooid gericht op de aanpak van de blootstelling aan kwarts. De aanleiding hiervoor was de strengere normering en inspectiedruk vanuit de Inspectie SZW. De brancheorganisaties hebben in overleg met fabrikanten gereedschappen, werkmethode, materieel en arbeidsmiddelen verbeterd. De inhoudelijke begeleiding en beoordeling van de zogenaamde “Stofvrij Gereedschappen” werd verzorgd door TNO. Via een speciaal ingerichte website worden werkgevers, werknemers en brancheverenigingen op de hoogte gehouden welke gereedschappen geschikt zijn om steenachtige materialen gezond te kunnen verwerken. Het ontwikkelen van stofvrije handgereedschappen is zeer succesvol. De volgende stap is het implementeren van de maatregelen door de branche. Een aantal grote bouwbedrijven heeft het idee opgevat om gezamenlijk een intentieverklaring op te stellen om het gebruik van deze gereedschappen ook bij hun onderaannemers af te dwingen.

3.3.3 Arbeidsveiligheid

Naar aanleiding van door de staatssecretaris De Krom geuite zorgen over de aanpak van veilig en gezond werken in de bouw zijn verschillende brancheorganisaties schriftelijk geconsulteerd. De brancheorganisaties zijn vragen gesteld waarom, ondanks veel inspanningen van zowel de Inspectie SZW als van de brancheorganisaties, het risico ‘vallen van hoogte’ nog steeds een aanzienlijk risico is. De organisaties die een reactie hebben gestuurd waren: Stichting Arbouw, Hoofd Bedrijfschap Ambachten (HBA), Bouwend Nederland, Hellend Dak (HHD), Steigerbouwers (VSB), Schilders (FOSAG), Platte daken (VEBIDAK/SBD), FNV Bouw en CNV Vakmensen.

Oorzaken

De brancheorganisaties geven drie redenen aan als oorzaak: (1) complexere problematiek dan elders, (2) beperkte mogelijkheden in binnensteden en (3) bewuste keuze voor onveiligheid.

1. De bedrijfstak bouw vindt de veiligheid en gezondheid een complexere problematiek dan die in andere bedrijfstakken zoals de industrie. Het werken in de bouwnijverheid vindt plaats op steeds verschillende plaatsen en onder wisselende omstandigheden. Het werk wordt uitgevoerd door hoofdaannemers en gespecialiseerde aannemers in steeds andere combinaties. Veiligheid en gezondheid heeft te maken met planning, afstemming en communicatie, dat moet volgens de bedrijfstak bij elke bouwlocatie en in elke fase van het bouwproces aandacht krijgen.
2. De veiligheid van bouwlocaties in binnensteden heeft te maken met enkele bijzondere omstandigheden. Het gaat vaak om onderhouds- en renovatiewerken aan gebouwen die dateren uit de periode dat bereikbaarheid voor onderhoud geen aandachtspunt was bij het ontwerp. De dichte bebouwing en de verkeerssituatie in binnensteden maken het moeilijk om kranen en hulpmiddelen voor verticaal en horizontaal transport in te zetten. De brancheorganisaties stellen dat de bijzondere omstandigheden geen excuus zijn voor onveilige arbeidssituaties. In bijna alle gevallen is het mogelijk om veiligheids- en gezondheidsrisico's tot een minimum te reduceren.
3. De brancheorganisaties stellen vast dat er helaas nog veel zaken te verbeteren zijn bij de uitvoering van zowel nieuwbouw als onderhoudswerk. Hoewel ze zien dat een toenemend aantal bedrijven werkt aan het structureel verbeteren van het arbeidsomstandighedenbeleid, zien ze dat in de praktijk nog veel bedrijven in de fout gaan. De oorzaak kan volgens de branches niet echt meer liggen in de onbekendheid met de regelgeving en toe te passen maatregelen en oplossingen. Hieraan is namelijk met de inzet van de arboconvenanten en arbocatalogi vanuit de branches de nodige aandacht besteed. De oorzaak valt volgens hen vooral te zoeken in het bewust kiezen voor onveiligheid door goedkopere korte termijn oplossingen, hetgeen ze overigens betreuren en ook gaarne vanwege de oneerlijke concurrentie willen bestrijden.

Activiteiten brancheorganisaties

De brancheorganisaties spreken uit dat het hun ambitie is om werknemers optimale arbeidsomstandigheden aan te bieden. Daarom maken de sociale partners A-bladen waarin de stand

der techniek voor verschillende werkzaamheden op schrift wordt gesteld. De A-bladen maken onderdeel uit van de arbocatalogi die voor de verschillende sectoren en branches zijn opgesteld. Naast specifieke afspraken over de stand der techniek besteedt de bedrijfstak ook aandacht aan instrumentarium voor ondernemingen om te komen tot een beter veiligheidsbewustzijn. Het gaat om het volgende:

1. Door Arbouw is de veiligheidsindex ontwikkeld. Dit instrument kan beschouwd worden als een instrument om het bewustzijn en de discussie over veiligheid in het bedrijf te bevorderen. De veiligheidsindex is één van de onderwerpen die onderdeel uitmaken van het actieplan arbeidsveiligheid dat in samenwerking met het Ministerie van SZW voor de bedrijfstak wordt uitgevoerd.
2. Bouwend Nederland heeft in 2011 veelal kleine ondernemingen ondersteund bij het opstellen van de RI&E.
3. Daarnaast is een communicatietraject uitgevoerd, de zogenaamde 'Sjaak Campagne'. Deze campagne richt zich op het vergroten van de bewustwording bij werknemers.
4. Grotere bouwondernemingen maken gebruik van de private adviseurs, zoals de veiligheidsadviseurs van Aboma. Behalve dat de veiligheidskundigen van Aboma jaarlijks circa drieduizend adviesbezoeken brengen aan bouwplaatsen, heeft dit bedrijf ook de Abomafoon ontwikkeld, een vraagbaak met specifieke informatie op het gebied van veiligheid voor ondernemingen.

Met actieve medewerking van het Ministerie van SZW is door een platform van branches, in 2011 een groot evenement 'Veilig op de hoogte 2011' georganiseerd. Tijdens het evenement zijn de volgende activiteiten door het platform aangekondigd:

1. Voorlichting aan en bijscholingsprogramma's voor alle partijen, gekoppeld aan de invoering van wetgeving met betrekking tot veilig onderhoud aan gebouwen.
2. Een roadshow specifiek gericht op kleine bedrijven en kwetsbare groepen.
3. Verdere ondersteuning aan bedrijven bij toepassing van oplossingen uit de Arbocatalogi.
4. Ondersteuning bij de opstelling van de RI&E bij gebruik van de branche-RI&E.
5. Volop mogelijkheden voor het volgen van gerichte arbo-opleidingen.
6. Activiteiten gericht op verbetering van de samenwerking tussen alle partijen, betrokken bij de bouw.

Naast het brede scala aan activiteiten dat de bedrijfstak zelf ontwikkelt, vindt ze het van belang dat de overheid een bijdrage levert op het gebied van het ontwerpen van nieuwe wet- en regelgeving, een goede implementatie ervan en een striktere en strengere handhaving.

3.3.4 Verticale keten en opdrachtgevers

De afgelopen jaren heeft de bouwnijverheid reeds forse inspanningen verricht op het terrein van het verbeteren van veiligheid en gezondheid. Er is veel geïnvesteerd in mechanisatie en automatisering en in zwaar werk besparende en verlichtende maatregelen, zoals graafmachines, mechanisch straten en prefab onderdelen. Sociale partners hebben een aantal arbocatalogi ontwikkeld die op dit moment geïmplementeerd worden en zijn onlangs gestart met de campagne Lichter Werk(t) die de komende twee jaren extra aandacht geeft aan fysieke belasting in de bouwnijverheid en een groot aantal activiteiten bevat om lichamelijk zwaar werk terug te dringen. De indruk bestaat echter dat (voor de B&U) in de ontwerpfase en (voor de GWW) in de ontwikkelingsfase nog veel verbeterd kan en moet worden.

Werkgevers- en werknemersorganisaties, verenigd in de Stichting Arbow, hebben samen met opdrachtgevers, architecten, constructeurs en de Inspectie SZW een project gestart om tot een betere invulling van de preventieverplichtingen in de ontwikkel- en ontwerpfase te komen. Een dergelijk project, gericht op zowel de Infra enerzijds als de Bouwsector anderzijds, moet leiden tot betere afwegingen in ontwerp, keuze van materialen en werkmethoden en condities, waaronder een bouwproject kan worden uitgevoerd.

Het tijdsgewricht met een verhoging van de AOW-leeftijd, de discussie over de zware beroepen, duurzame inzetbaarheid en de duurzaamheid en het veilig onderhoud van gebouwen (life cycle management) en faalkosten lijkt rijp voor veranderingen op dit gebied. Bij architecten/ingenieurs en opdrachtgevers lijkt men steeds meer ontvankelijk voor de V&G-problematiek en oog te hebben voor de menselijke factor waarbij de P van people in balans wordt gebracht met de zakelijke wensen van het bedrijfsleven en/of de opdrachtgever.

Een grotere rol voor V&G in de ontwerpfase zal een belangrijke stimulans betekenen voor daadwerkelijke veiligheid en gezondheid op de werkplek en een level playing field creëren voor alle op de bouwplaats werkzame sectoren. Draagvlak en samenwerking

tussen de verschillende partijen is een essentiële voorwaarde voor het slagen van een dergelijk project. Om per sector ervaring op te doen heeft het bestuur van Arbow er voor gekozen om voor de B&U sector te opteren voor een project met Aedes en BNA. Bovengenoemde activiteiten hebben geleid tot een projectplan met activiteiten op het terrein van inventarisatie van risico's, het toetsen via een checklist-, advisering over arbo bij het ontwerp, voorlichting, subsidiëring en opleiding. Het project wordt vanaf 2012 ten uitvoer gebracht.

B-Tower Rotterdam

Op 21 oktober 2010 vond een ernstig ongeval plaats tijdens de bouw van een 70-meter hoge woon-winkeltoren. Toen de derde verdiepingvloer bijna volledig was gestort, bezweek de ondersteuningsconstructie van deze vloer. Vijf werknemers stortten met deze vloer 11 meter omlaag en raakten hierbij ernstig gewond.

In opdracht van het OM heeft de Inspectie SZW in samenwerking met de Politie Rotterdam Rijnmond een strafrechtelijk onderzoek ingesteld. De Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft tevens een onderzoek ingesteld. Deze partijen hebben gezamenlijk TNO ingehuurd voor technische ondersteuning.

Het strafrechtelijk onderzoek is bij het schrijven van deze sectorrapportage nog niet afgerond, maar de OvV heeft begin april 2012 haar rapport gepubliceerd. Zij concludeert dat de directe oorzaak van het bezwijken van de ondersteuningsconstructie was gelegen in het feit dat de constructie instabiel was en daardoor de belasting van het betonstorten niet kon dragen. De reden hiervoor was het ontbreken van 55 van de 59 schoren die in het ontwerp van de ondersteuningsconstructie voorzien waren.

Als basisoorzaken beschrijft de Onderzoeksraad het ontbreken van een gezamenlijke veiligheidsaanpak, een ontoereikende coördinatie en controle en een diffuse verantwoordelijkheidsverdeling.

Naar de betrokken bedrijven op de B-Tower constateert de Onderzoeksraad dat het zorgelijk is dat hun deelname aan kennisontwikkeling en discussies over constructieve veiligheid niet zijn doorvertaald naar het uitvoeringsniveau.

Naar de bouwsector constateert de Onderzoeksraad dat de ontwikkeling naar een hoger veiligheidsbesef en verantwoordelijkheidsgevoel nog meer aandacht verdient.

3.3.5 Verantwoordelijkheden in de bouwketen

De onderzoeken van de OvV rondom B-Tower en Grolsch Veste bevestigen het beeld van Inspectie SZW dat de gebrekkige onderlinge afstemming tussen de verschillende partijen een belangrijk aspect is waardoor ongevallen ontstaan. Tijdens overleggen tussen vertegenwoordigers van de Inspectie SZW met brancheorganisaties en hun achterbannen wordt vaak gewezen op de verantwoordelijkheden van de ander. Metselbedrijven wijzen naar de hoofdaannemer, de hoofdaannemer naar de opdrachtgever enzovoorts en visa versa. De juridische dimensie van de onderlinge relaties tussen organisaties in de bouwketen is daarbij het meest dominant. In de dagelijkse praktijk is het vaak niet duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is of verantwoordelijk voor kan worden gehouden. Onderliggende partijen hebben vaak wel verantwoordelijkheden maar geen middelen en/of bevoegdheden. Met de huidige juridische instrumenten is deze problematiek door Inspectie SZW in de praktijk lastig aan te pakken. Als het gaat om de constructieve veiligheid onderkent werkgeversorganisatie Bouwend Nederland (BNL) de problematiek en heeft recent hieromtrent voorstellen gedaan. BNL stelt voor om te werken aan de veiligheidscultuur, leiderschap en samenwerking in de gehele bouwketen.

3.4 Handhavingscommunicatie

3.4.1 Persberichten en factsheets

In 2011 zijn persberichten over de inspectieprojecten die zijn uitgevoerd verschenen. In de meeste gevallen werden deze goed door de pers opgepakt en werd vooral in de schrijvende pers en op internet aandacht besteed aan de activiteiten van de Inspectie SZW. Daarnaast is een factsheet gepubliceerd die betrekking had op het project Woningbouwcorporaties. Zowel op radio, televisie als in de schrijvende pers heeft dit veel publiciteit opgeleverd.

3.4.2 Aandacht in vakbladen

Binnen het kader van de sectoraanpak en als spin-off op de persberichten is medewerking verleend aan artikelen die in verschillende vakbladen zijn verschenen. De artikelen hadden betrekking op inspectieresultaten, de sectoraanpak Bouw 2012-2015 en ongevallen.

3.4.3 Brochures en andere media

Ten behoeve van de bewustwording ten aanzien van de verantwoordelijkheden en verplichtingen van de opdrachtgevers en ontwerpers en andere partijen is in

2011 een korte videofilm ontwikkeld. Deze film is voor iedereen beschikbaar (www.inspectieszw.nl). Daarnaast is gewerkt aan een ondersteunende brochure. Deze brochure werd begin 2012 opgeleverd. Tevens is ontwikkeld een brochure die zich specifiek richt op de aanpak van fysieke belasting in de bouw. Ook deze brochure werd begin 2012 opgeleverd.

3.4.4 Symposia en congressen

Inspecteurs hebben tijdens symposia en congressen acte de présence gegeven om een toelichting te geven op de regelgeving en de sectoraanpak Bouw 2012-2015. Memorabel is het symposium rondom kwartsblootstelling te Harderwijk. Als hoofdgast heeft de Inspectie SZW daar een zeer duidelijke boodschap en opdracht neergelegd: Het werken aan steenachtige materialen is alleen toegestaan met daarvoor goedgekeurde gereedschappen. Mede door de aandacht voor de boodschap in de schrijvende pers heeft dit de bedrijven en de branches echt wakker geschud. Hierdoor zijn veel bedrijven direct aan de slag gegaan met de aanschaf van nieuw en goed gekeurd gereedschap.

4

Conclusies en follow-up

In 2011 heeft de Inspectie SZW in totaal 3684 inspecties uitgevoerd waarbij 4302 een handhavinginstrumenten zijn ingezet. In 81% van alle inspecties is handhaven opgetreden (landelijk gemiddelde is 64%). In bijna 32% van de gevallen betrof dit een stillegging en/of een boete. Uit de resultaten van de inspectieprojecten en de andere toezichtsactiviteiten blijkt dat de naleving van de regels in de bouwsector beneden het landelijk gemiddelde ligt en het aantal ongevallen in de bouw nog bovengemiddeld is. Uit de onderzoeksgegevens blijkt dat de bouw ten opzichte van andere sectoren meer te maken heeft met ongezonde en onveilige situaties. De blootstelling aan belangrijke risico's is hoger. In de komende jaren blijft een brede sectoraanpak daarom noodzakelijk.

De aanwezigheid van schriftelijke instrumenten voor de adequate zorg van arbeidsomstandigheden is in de bouw beter geregeld dan in andere sectoren, maar laat niettemin nog zeer te wensen over. De aanwezigheid van deskundige ondersteuning is in de bouwbedrijven beter georganiseerd dan in andere sectoren. Maar ook hier geldt dat de naleving van de regels in de breedte onder de maat blijft. De kwaliteit van de RI&E in de zin van volledigheid laat nogal eens te wensen over. Fysiek belastend werk, blootstelling aan gevaarlijke stoffen, gevaarlijke machines en lawaai komen in de bouw significant vaker voor dan in andere sectoren. Aandoeningen aan het houding- en bewegingsapparaat zijn belangrijke beroepsziekten. Aandoeningen aan het houding- en bewegingsapparaat hebben een directe relatie met de duurzame inzetbaarheid van werknemers. Juist naast scholing en mobiliteit zijn goede arbeidsomstandigheden essentieel voor het vergroten van de duurzame inzetbaarheid van werknemers.

De aandacht van de inspecties die door de Inspectie SZW zijn uitgevoerd lag vooral op de inrichting van de arbeidsplaats en de arbeidsmiddelen en daarmee hoofdzakelijk op de arbeidsveiligheid op bouwlocaties. Daarnaast richtte de aandacht zich op gevaarlijke stoffen, arbozorg, fysieke belasting en persoonlijke beschermingsmiddelen. Bedrijven die in de afgelopen jaren vaker in beeld kwamen zijn nogmaals door de Inspectie SZW doorgelicht. Deze bedrijfsinspecties richtten zich op de achterliggende oorzaken en de beleidsvoering rondom

arbeidsomstandigheden. Naast inspecties op bouwlocaties en de bouwbedrijven zijn ook de woningcorporaties als opdrachtgever onderworpen aan het toezicht van de Inspectie SZW.

De sectoraanpak Bouw 2012-2015 van de Inspectie SZW sluit aan op de zelfwerkzaamheid van de sector en jaagt deze verder aan. De sectoraanpak Bouw rust op twee pijlers als het gaat om het verbeteren van arbeidsomstandigheden, namelijk: (1) het verbeteren van de samenwerking van alle actoren binnen het bouwproces op het gebied van arbeidsomstandigheden en (2) het aanpakken van de belangrijkste veiligheids- en gezondheidsrisico's op de bouwplaats.

4.1 Samenwerking en bouwproces

4.1.1 Bewustwording opdrachtgevers en ontwerpers

In 2011 is een start gemaakt met het vergroten van de bewustwording van opdrachtgevers en ontwerpers ten aanzien van hun verantwoordelijkheid en verplichtingen bij het bouwproces. Het inspectieproject Woningcorporaties werd afgerond. De resultaten van het project zijn met Aedes besproken. Aedes heeft de kritiek van de Inspectie SZW serieus opgepakt. Dit heeft geleid tot een plan van aanpak. Het plan van aanpak wordt in 2012 uitgevoerd. Het inspectieproject heeft niet alleen geleid tot meer bewustwording maar zal op termijn ook leiden tot een betere naleving van de wettelijke verplichtingen door woningbouwcorporaties als het gaat om het opdrachtgeverschap. Ten behoeve van de bewustwording van de verantwoordelijkheden en verplichtingen van de opdrachtgevers, ontwerpers en andere partijen is in 2011 een korte videofilm ontwikkeld.

Aanpak 2012 en 2013

Opdrachtgevers staan aan het begin van de bouwketen en kunnen daardoor een goede start geven aan veilig en gezond werken. Als zij zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid en deze goed oppakken, zal in het bouwproces daarna een keten van veilig werken kunnen bestaan. In de komende jaren verbreedt de aandacht van de Inspectie SZW zich daarom naar andere groepen opdrachtgevers. De

aandacht zal gericht worden op grote, institutionele opdrachtgevers omdat verbeteringen bij hen een effect zal hebben op veel, grote bouwprojecten en daarmee veel werknemers. In 2012 is de Rijksgebouwendienst onderwerp van inspectie en onderzoek van opdrachtdocumenten. Als grote overheidsopdrachtgever hoort deze organisatie een voorbeeldrol als goed opdrachtgever te vervullen. In 2013 worden de 10 grootste gemeenten geïnspecteerd. Tegelijkertijd worden de kleine gemeenten geïnformeerd over hun opdrachtgeververplichtingen. In de jaren daarna zullen steeds andere opdrachtgevergroepen benaderd en geïnspecteerd worden.

4.1.2 Branchenormering bouwproces

De sector ontwikkelt zelf normering rondom de preventieverplichting in de ontwikkel- en ontwerpfase van het bouwproces. Werkgevers – en werknemer-organisaties, verenigd in de Stichting Arbouw, hebben samen met opdrachtgevers, architecten, constructeurs en de Inspectie SZW een project gestart om tot een betere invulling van de preventieverplichtingen in de ontwikkel- en ontwerpfase te komen. Een dergelijk project, gericht op zowel de Infra enerzijds als de Bouwsector anderzijds, zal leiden tot betere afwegingen in ontwerp, keuze van materialen en werkmethoden en condities, waaronder een bouwproject kan worden uitgevoerd.

4.1.3 Toenemende complexiteit

De bouw is door het wisselende karakter van zowel de arbeidsplaats, arbeidsmiddelen als de bemanning die daar werkt, complex. Deze complexiteit van de werkorganisatie vergt veel coördinatie. Door veranderingen in de arbeidsrelaties neemt deze complexiteit nog steeds verder toe. Het gaat dan om veranderingen zoals verdere flexibilisering van de arbeidsmarkt, meer inzet van zzp-ers. Dit vergroot de kans dat bedrijven bewust kiezen voor onveiligheid, wat oneerlijke concurrentie in de hand werkt. De investeringen in materiële voorzieningen die een positief effect hebben op veilig en gezond werken, worden door de toenemende complexiteit en het afschuiven van verantwoordelijkheden deels onderuit gehaald.

Aanpak 2012 en 2013

In 2012 worden met de betrokken actoren afspraken gemaakt over het verduidelijken van de verantwoordelijkheid in de bouwketen.

4.1.4 Arbozorg binnen bedrijven

Uit de monitorgegevens blijkt dat structurele aandacht voor arbeidsomstandigheden binnen bouwbedrijven nog onvoldoende is. Bijna de helft van de bedrijven beschikt nog niet over een RI&E en een plan van aanpak.

Aanpak 2013 en verder

Vanaf 2013 wordt aangesloten bij de brede thema-aanpak Arbozorg van de inspectie. Deze aanpak bestaat uit (1) het versterken van de samenwerking met de beleiddirectie inzake het bevorderen van de zelfwerkzaamheid. (2) Het ontwikkelen van de zelf-inspectietool arbozorg voor bedrijven en (3) het intensiveren van inspecties met betrekking tot concrete arbozorgelementen.

4.2 Veiligheid en gezondheidsrisico's

Tweederde van de ingezette handhavingsinstrumenten richt zich op arbeidsmiddelen en –plaatsen, waarbij het vooral gaat om arbeidsveiligheid. Uit de inspectieresultaten blijkt dat inspecteurs voortdurend worden geconfronteerd met overtredingen rondom vallen en struikelen en vallen van hoogte. Een forse inzet van de inspectiecapaciteit hieromtrent blijft nodig.

4.2.1 Reductie arbeidsongevallen

Gelet op de omvang van de proactieve inspectietijd en ongevalsonderzoek moeten ook andere vormen van beïnvloeding worden aangewend. Het accent van de actieve inspecties lag vooral op het terrein van arbeidsmiddelen en arbeidsplaatsen, dus vooral op de technische inrichting van de werkplek en de arbeidsmiddelen.

Aanpak 2012 en 2013

Bedrijven die structureel de zorg voor gezond en veilig werken niet op de orde hebben, zullen conform het meerjarenplan van Inspectie SZW en het nieuwe handhavingsbeleid steviger worden aanpakt. In aansluiting aan het Actieprogramma Arbeidsveiligheid wordt in 2012 nagegaan welke andere mogelijkheden en instrumenten er zijn om veiligheidsgedrag en cultuur rondom valgevaar te beïnvloeden. Naast de gerichtheid op de werkgever en werknemer door actieve inspecties zal de communicatie zich meer richten op de 'werknemer van de toekomst' en het 'thuisfront van de werknemer'. Veiligheidsbewustzijn moet al op jonge leeftijd worden gekweekt. Juist het thuisfront van de werknemer kan het veiligheidsgedrag op de bouwplaats beïnvloeden. In 2013 zal deze nieuwe aanpak worden geëffectueerd.

4.2.2 Aanpak fysieke belasting zware beroepen

Uit de monitorgegevens blijkt dat fysieke belasting een van de belangrijkste risico's is in de bouw. In 2011 is binnen verschillende inspectieprojecten fysieke belasting expliciet als inspectieonderwerp opgenomen, 6% van de ingezette handhavingsinstrumenten had betrekking op fysieke belasting. Gestreefd wordt om dit percentage de komende jaren te verhogen. Daarom is een start gemaakt met het werken aan de doelstelling om de 15 fysiek zwaarste beroepen in de bouw aan te pakken.

Aanpak 2012 en 2013

In 2012 en volgende jaren worden elk jaar vijf zware beroepen aangepakt volgens de ontwikkelde werkwijze. Om de bedrijven te informeren waar de Inspectie SZW naar kijkt en wat het strengere handhavingsbeleid voor hen betekent, worden regionale bijeenkomsten georganiseerd.

4.2.3 Voorkomen blootstelling kwartsstof

Rondom kwartsstof zijn door de sector en de leveranciers van machines belangrijke stappen gezet om stofvrij te werken. Voor de meeste bewerkingen in de bouw zijn nieuwe machines ontwikkeld die kwartsstof bij de bron afzuigen.

Aanpak 2012 en 2013

In 2012 wordt in de verschillende media aandacht gevraagd welke maatregelen bedrijven moeten treffen om de blootstelling aan kwartsstof te voorkomen. In de tweede helft van 2013 wordt binnen het project bouwlocaties een inspectieproject geïnitieerd dat zich specifiek richt op kwarts.

4.2.4 Zicht op beroepsziekten

Op basis van de rapportage van het NCVB is er een globaal zicht op beroepsziekten in de bouw. Vooral als het gaat om lawaai en fysieke belasting is er voldoende inzicht welke klachten waardoor ontstaan. Dit geldt niet voor beroepsziekten die zijn gerelateerd aan gevaarlijke stoffen.

Aanpak 2013

In 2013 wordt nagegaan welke mogelijkheden er zijn om meer inzicht te krijgen in de beroepsziekten die gerelateerd zijn aan het werken met gevaarlijke stoffen. Op basis van het inzicht worden leveranciers van stoffen en van materieel aangezet adequate maatregelen te ontwikkelen.

4.2.5 Selectief toezicht

Verbeteren van arbeidsomstandigheden en daarmee het versterken van duurzame inzetbaarheid van werknemers staat of valt met adequate beleidsvoering. Bedrijven die structureel geen beleid voeren en de zorg laten versloffen verdienen extra aandacht van de Inspectie SZW. Selectief en risico gestuurd toezicht is dan ook één van de speerpunten van de Inspectie SZW. In 2011 is specifiek aandacht besteed aan bouwbedrijven die de afgelopen jaren vaker negatief in beeld kwamen bij de Inspectie SZW.

Aanpak 2012 en 2013

In 2012 wordt het project 'Bedrijven in beeld' op vergelijkbare wijze uitgevoerd. Er wordt eenzelfde aantal inspecties uitgevoerd als in 2011. Er zullen bedrijven worden geselecteerd op basis van een geactualiseerd bestand van bedrijven waar over de periode 2009 – 2011 boven het gemiddelde is gehandhaafd en/of ongevallen hebben plaatsgevonden. Binnen het kader van de Wet aanscherping handhaving en sanctivering SZW-wetgeving, zullen recidivisten strenger worden aangepakt.

Deze sectorrapportage is een uitgave van:

Inspectie SZW

De Inspectie SZW maakt deel uit van het
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Projectleider

Leo de Jong

Projectsecretaris

Annet Geurts

vijfkeerblauw | SSS_612647

© Rijksoverheid | Oktober 2012